

(Време, 09.04.2009)

"Немојте се осећати кривим ако са двадесет две године не знате шта ћете са собом. Ја то у вашим годинама нисам знао, а неки од најзанимљивијих људи које познајем то не знају ни са четрдесет." Ове мудре речи, које је аустралијски режисер и драматург Баз Лурман пре десет година упутио британским дипломцима могле би бити утеха најмоћнијем војном савезу на свету – Организацији северноатлантског пакта, у јавности познатој по скраћеници НАТО. НАТО је ове године у Немачкој обележио шездесет година од оснивања, али ако је судити по ономе што се у Стразбуру чуло и видело, пакт ни у овом поодмаклом добу није сигуран куда је кренуо и шта га чека, па чак ни има ли његово постојање смисла у данашњем бурном свету.

Све је било много једноставније 1949, када је током мандата америчког председника Харија Трумана НАТО оформљен на три лако разумљива принципа које је формулисао Лорд Исмеј, први генерални секретар Алијансе: да држи Американце у Западној Европи, Русе напољу, а Немце под контролом. Све се то драстично променило крајем деведесетих: слом комунизма у Русији обесмислио је други принцип, пад Берлинског зида трећи, а посао је довршио Џорџ Буш јуниор, који је након 11. септембра отворено поручио Европљанима да ће Америка своје будуће ратове водити сама. Буш је, додуше, у свом другом мандату затражио од НАТО-а да помогне у Авганистану, али чак и данас, амерички војници у тој земљи одговарају искључиво Пентагону.

Изгледало је, у једном тренутку, да су ратови у бившој Југославији дали шансу НАТО-у да превазиђе кризу идентитета, кроз ангажман у мировним операцијама и хуманитарним интервенцијама. Ни то није потрајало: НАТО је данас у Босни само симболично присутан, са Косова се полако извлачи, а кад је реч о "хуманитарном" бомбардовању Србије, чија је десетогодишњица пала некако баш уочи самита, довољно је рећи да нико од функционера Алијансе о тој епизоди није хтео да говори, ако се изузме изјава једног званичника, који је желео да остане анониман, да у вези са Косовом "нема шта да се слави и обележава".

ИЗВИНИ АНГЕЛА, ЗОВЕ МЕ РЕЏЕП: Ово је позадина за групну фотографију у Стразбуру на којој су се прошлог викенда нашли шефови држава и влада двадесет и осам земаља чланица НАТО-а. Већ на самом почетку, протокол је прекршио премијер Италије Силвио Берлускони, који је уместо да се по доласку поздрави са немачком канцеларком Ангелом Меркел, која га је чекала на црвеном тепиху, извадио мобилни и провео наредних четрдесет минута шеткајући се по травњаку са телефоном у руци; Меркелова је неколико минута збуњено стајала, а затим је одмахнула руком и ушла у зграду како би се придружила осталим гостима. Испоставило се, накнадно, да је разговор био заиста важан: Берлускони је причао са турским колегом Реџепом Ердоганом, који се у том тренутку налазио у Анкари (Турску је у Стразбуру представљао председник Абдулах Гул). Турска је, наиме, замало минирала самит најавом да би могла да уложи вето на избор новог генералног секретара, данског премијера Андерса Расмусена, око чијег се именовања већина чланица раније сложила. Турцима је сметало што је Расмусен, након што се исламски свет дигао на ноге због објављивања карикатура пророка Мухамеда у данским новинама, отворено одбио да се у име Данске због тога извини, па су му замерили да је антиисламски настројен. Сем тога, Расмусен је раније, током Ердоганове посете Копенхагену, одбио да из сале за новинаре удаљи дописницу курдске телевизијске станице, и одбацио упорне турске захтеве да се та станица, која свој програм емитује из Данске, забрани.

Да су Турци испунили претњу, самит у Стразбуру би означио почетак кризе коју би Алијанса тешко превазишла. Овако, мало захваљујући Берлусконију, а још више америчком председнику Бараку Обами, Анкара је дала зелено светло и Расмусен је изабран. Заузврат је добила многе уступке: на новоуспостављену позицију заменика генералног секретара биће постављен Турчин (првобитно је то место требало да припадне Италији), а сем тога јој следује неколико важних места у команди НАТО-а у Монсу. Не само то: Расмусен је обећао да ће данска полиција истражити има ли поменута телевизија везе са курдским терористима; и коначно, Турци су од Обаме добили обећање да ће Америка активније лобирати за пријем Турске у Европску унију – мада за такав став, ако је судити по изјавама Меркелове и неколицине европских лидера, Обама у Бриселу неће наћи много пријемчивих ушију.

Америка, иначе, не сме себи да дозволи да поквари односе са Турском, која јој је главни стратешки савезник на Блиском и Средњем истоку. Америка тешко може да повуче своје војнике из Ирака, осим преко турске територије, а Вашингтону је сарадња са Анкаром неопходна и због Ирана и низа нафтом богатих централноазијских република. Управо због тога није тешко схватити зашто је Обама одлучио да након Стразбура и кратке посете Прагу крене у Истанбул, у досад незабележену офанзиву шарма.

МАЈКА РУСИЈА: Односи са Русијом били су друга велика тема самита, након кризе у

коју су ти односи запали након прошлогодишњег рата у Грузији, који се завршио отцепљењем Северне Осетије и Горње Абхазије. Грузија је, до сукоба у коме су руске снаге учествовале на страни сепаратиста, важила за перспективног кандидата за пријем у НАТО, који је непосредно након рата оштро осудио Москву због "агресије". Русија је одговорила суспендовањем својих односа са Алијансом и најавом да ће се супротставити сваком даљем ширењу НАТО-а на земље бившег Совјетског Савеза.

Након што су се страсти охладиле, било је неопходно дугорочније дефинисати односе између Брисела и Москве. Ту су се чланице НАТО-а јасно поделиле на старе и нове: док су се Америка и већина западноевропских земаља залагале за нормализацију, група чланица из бившег источноевропског блока је тражила оштрији став према Русији, па чак и повратак на праксу из осамдесетих, када је НАТО редовно спроводио војне вежбе на својој источној граници, демонстрирајући тиме своју спремност да одбрани чланице од евентуалног напада са истока. Млађе чланице Алијансе, којима је превасходан мотив за улазак у пакт управо и био заштита од Русије, поготово су бринуле због ранијих најави из Вашингтона да би односе са Москвом требало унапредити или, како је то Обама формулисао, "ресетовати". "Кад се ресетује компјутер, меморија се не брише", упозорио је естонски председник Обаму уочи самита, подсећајући на горка искуства своје земље под диктатом Москве.

На крају су поборници нормализације однели убедљиву победу над заговорницима "повратка коренима" НАТО-а. Не само што о чланству Грузије и Украјине уопште није било речи већ су из завршне декларације уклоњене све одредбе које би могле да макар благо раздраже Русију. Још пре самита, Обама је најавом да би Америка могла да одустане од постављања планираног ракетног штита у Чешкој и Пољској уклонио један од највећих камена спотицања у односима Вашингтона и Москве.

Тако је Русима, могло би се слободно рећи, запао најлепши поклон на рођендану НАТО-а: ово је први самит у историји пакта у чијим завршним документима нема ни трагова хладног рата. Руси су овај сигнал одмах разумели, на шта указује прошлонедељна изјава Димитрија Рогозина, руског амбасадора при НАТО-у, да ће односи са Алијансом у најскорије време бити у пуној мери нормализовани.

КРЕМА ЗА СУНЧАЊЕ: Овако благонаклон став према Москви може се разумети тек у контексту тренутно најважније операције НАТО-а – рата у Авганистану. Русија је, наиме, недавно понудила Алијанси да своје западне трупе у Авганистану снабдева преко њене територије, уместо као до сада, преко Пакистана и Киргистана. То је понуда коју НАТО једноставно не може да одбије: Киргистан је (вероватно под

Пише: Дејан Анастасијевић
четвртак, 09 април 2009 19:41

притиском Кремља) недавно отказао гостопримство америчким трупима, а пролаз кроз Пакистан је постао крајње несигуран због учесталих талибанских заседа. То значи да ће Москва одсад имати кључну реч када је реч о снабдевању америчких војника у Авганистану, што је у очима Американаца (и осталих земаља које тамо имају трупе) чини значајнијом од неких чланица НАТО-а, које мало или нимало не доприносе у том рату.

По питању Авганистана, на коме је засновао целу своју спољну политику, Обама је доживео први и досад најозбиљнији хладан туш од својих НАТО савезника. Он је у Стразбур допутовао са нескривеним циљем да наговори чланице да у Авганистан пошаљу знатан број својих војника и тиме помогну Америци да добије овај рат, за који многи сматрају да је већ изгубљен. Међутим, НАТО ће у Авганистан послати свега четири до пет хиљада људи, од којих ће већина бити повучена већ у другој половини ове године, одмах након окончања авганистанских избора. Чак ни Обамино упозорење да би Европа пре него Америка могла да се нађе на удару терориста уколико се Ал Каида поново ушанчи у Авганистану, није помогло. Већина Европљана, наиме, сматра да ће их Ал Каида оставити на миру ако се довољно одмакну од Американаца.

Горак укус после овог пораза тешко могу да отклоне два за НАТО несумњиво позитивна догађаја: пријем Хрватске и Албаније у Алијансу и повратак Француске у командну структуру после вишедеценијске паузе. Кључно питање остаје: ако НАТО више нема воље да се кошка са Русијом, а у Авганистану само статира, која је стварна сврха ове скупе и гломазне организације? Вратимо се Базу Лурману и његовим саветима за младе, који су уз музичку подлогу достигли врх британске топ-листе синглова пре десет година. "Ако би требало да вам саветујем само једно, кажем вам: увек користите крем за сунчање. Њено благотворно дејство је, за разлику од мог мудровања, научно доказано." Где год НАТО планира да летује ове године, паметно ће учинити ако га послуша.